

Tillsynsarbete i frisörbranschen

Mindre miljöpåverkan och ett mer hållbart arbetssätt

Lina Wold

Mittuniversitetet
Östersund
Juni 2016

MITTUNIVERSITETET

Ekoteknik och Hållbart byggande

Författare: Lina Wold, liwo1000@student.miun.se, lina_wold@hotmail.com

Utbildningsprogram: Ekoentreprenör med inriktning mot hållbar utveckling, 15 hp

Huvudområde: Miljövetenskap

Termin, år: 6, 2016

Sammanfattning

Rapportens syfte är dels att belysa om frisörbranschens miljöpåverkan genom kemikalieutsläpp, att undersöka hur kommunens tillsynsrutiner ser ut på frisörsalonger runt om i Sverige. Samt undersöka hur dessa rutiner skulle kunna förbättras för att minska farliga utsläpp och utifrån ett miljöperspektiv skapa mer hållbara arbetssätt. Det slutgiltiga syftet för rapporten är att den ska fungera som ett informationsunderlag till kommunernas tillsynsmän och även till de myndigheter och organisationer som de samarbetar med.

Genom kemikalieutsläpp och otillräcklig avfallshantering har frisörbranschen stor påverkan både i inre och yttre miljöer (K. Boll 2011). En rapport från Stockholm Vatten som utfördes 2012 visar även att rester av aromatiska fenoler och aminer finns kvar i överskottsfärgen i håret efter hårfärgning och spolats därmed ut det kommunala avloppssystemet vid efterföljande hårtvättar när kunden gått från salongen. Om färgämnen inte bryts ned i reningsverket kan de störa reningsprocesserna eller försämra kvaliteten på det utgående avloppsvattnet och slam. Flertalet ämnen som vanligtvis hittas i hårprodukter är förutom hälsoskadligt också giftiga för våra vattenlevande organismer och kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön (S. E. Tjus 2014). Idag är inte frisörverksamheter anmälningspliktiga men de har skyldighet att utföra egenkontroll enligt miljöbalken (1998:901). Läkemedelsverket och kommunerna är operativa tillsynsmyndigheter för kosmetiska produkter och ska enligt miljötillsynsförordningen 2011:13 utföra tillsyn över frisörverksamheter. Trots att det finns relativt lite forskning på miljöskadliga ämnen kopplat till just i hygienprodukter så kan dessa ämnen i många fall hittas genom artiklar där det fokuseras på till exempel industriell verksamhet (Europaparlamentet 2007) (Läkemedelsverket 2003). Kathon är ett exempel på detta då det förutom i hårprodukter också används i färg, lim, skärvätskor, spackel och fogmassor. Ämnet kan vara allergiframkallande och är miljöskadliga (E. Vene 2015) (T. Svensson 2016).

Inför denna rapport har jag valt att utföra en nulägesanalys över hur Sveriges kommuners tillsynsrutiner ser ut för frisörbranschen, detta skapades genom att kommunerna svarade på tre öppna frågor. För att få ytterligare underlag valde jag ut några kommuner som fick svara på en mer ingående enkät. Ännu ett perspektiv på frågorna har skapats genom att en enkät till frisörer skickats ut. Sammanställningarna av dessa intervjuer indikerar en tydlig informationsbrist både hos kommunen och frisörerna, de båda parterna skulle behöva en konkret plan för att utföra en mer effektiv tillsyn och därmed skapa en möjlighet för att arbeta mot att minska de miljöskadliga aktiviteterna.

Summary

The report's purpose is to shed light on the hairdressing industry's environmental impact by chemical emissions, to investigate how the routines for municipal supervisors look like in the hair salons around Sweden. And investigate if these routines could be improved to reduce the harmful emissions and from an environmental perspective create a more sustainable approach. The final aim of the report is that it should operate as an information base for municipal inspectors and also to the authorities and organizations they work with.

Through chemical emissions and inadequate waste disposal hairdressing business has a great influence both on internal and external environments (K. Boll 2011). A report that Stockholm Water conducted in 2012 also shows that residues of aromatic phenols and amines remain in your hair after hair wash and are flushed out through the municipal sewage system. If the dyes are not broken down in the water treatment plant, they can interfere with treatment processes or reduce the quality of the outgoing wastewater and sludge.

Most substances commonly found in hair products are in addition to harmful too toxic for our aquatic organisms and may cause long-term adverse effects in the aquatic environment (S. E. Tjus 2014). Today the hairdressing business is not notifiable but they are obligated to perform a self-monitoring system under the Environmental Code (SFS 1998:901). Medical Product Agency and municipalities are operational regulating authorities for cosmetic products and should, according to environmental inspection regulation (2011:13) supervise the hairdressing businesses. Although there is relatively little research on environmentally harmful substances linked to hygiene products, the same substances can often be found through articles which focus on industrial activities (European Parliament 2007). Kathon is an example of this as it except in hair products are also used in paints, adhesives, cutting fluids, putty and sealants. The substance is most likely both allergenic and environmentally harmful (E. Vene 2015) (T. Svensson 2016).

Prior to this report, I chose to conduct an analysis of the current situation of how the Swedish municipalities' practices the supervising on the saloons. To obtain additional documentation I chose some municipalities that had to answer a more detailed questionnaire. Another perspective on these issues has been provided by a survey that was sent out to hairdressers in Sweden. The compilation of these interviews indicates a clear lack of information among the municipality and the hairdressers, the two parties would need a concrete plan to perform a more effective supervision, thereby creating an opportunity to work towards the reduction of environmentally harmful activities.

Nyckelord

Frisörer, kommunal tillsyn, tillsynsmyndigheter, miljövetenskap, kemikalier, miljömål, miljöskadliga verksamheter, miljöbalken, hållbar verksamhetsutövning, hållbar utveckling

Key word

Hairdressers, municipal supervision, regulators, environmental sciences, chemicals, environmental objectives, environmentally damaging activities, the Environmental Code, sustainable business practice, sustainable development

Förord

Jag vill först tacka tidigare handledare för att ni stöttat mig under de två år som jag, på olika sätt, undersökt frisörbranschens miljöpåverkan och hur den kan minskas.

Genom denna rapport har jag fått stöd från handledare Paul Van Den Brink och arbetet har gett mig mer underlag för att fortsätta mitt arbete.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Summary	5
Förord.....	6
1. Inledning	9
1.1 Bakgrund	9
1.2. Problemformulering	9
1.3. Syfte.....	10
1.4. Frågeställningar	10
1.5. Avgränsningar	10
2. Metod	11
3. Bakgrund	12
3.1. Frisörbranschen i Sverige	12
3.2. Nationella miljömål	14
3.3. Avfallshantering.....	16
3.4. Egenkontroll	17
3.4 Tillsyn	17
3.7 Svensk lagstiftning	20
4. Resultat	21
4.1. Intervju ”Sveriges kommuner”	21
4.2. Enkät till utvalda tillsynsinspektörer	22
4.3. Enkät till frisörer	25
5. Analys	26
5.1. Analys av intervju ”Sveriges kommuner” och enkätsvar från tillsynsinspektörer	26
5.2. Analys av enkätsvar från frisörer	27
6. Diskussion	28
7. Slutsatser	30
8. Referenser	32
8.1. Litteratur.....	32
9. Bilagor	35
Bilaga 1. Sammanställning av tre frågor till Sveriges alla kommuner.....	35
Bilaga 2. Frågor till utvalda kommuner	33
Bilaga 3. Frågor till frisörer	34

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Frisörbranschen idag har jämförts med måleribranschen för 70 år sedan (J. Palvig, 2010). Det har hänt mycket de senaste åren och vissa frisörer väljer idag en mer miljövänlig väg än vad de gjort tidigare. Det är en positiv utveckling för branschen men det är ett väldigt litet antal som gör detta val jämförelsevis med hur många salonger och frisörskolor som idag finns i Sverige (Tidningen miljö & utveckling 2011). Genom kemikalieutsläpp och otillräcklig avfallshantering så har frisörbranschen stor påverkan både i inre arbetsmiljö och yttre miljö. Utsläpp i miljön kan leda till stora konsekvenser för vattenlevande organismer, bland annat bland annat genom att en del ämnen kan bioackumuleras (Agenda 2030).

Idag är vi långt ifrån att nå Sveriges miljömål att skapa en giftfri miljö men genom att synliggöra miljöproblem i en relativt utforskad bransch så skapas anledningar till fortsatta utredningar. För att nå dessa mål behövs ansvarstagande företag (Svenska miljömålen 2012). Tillsammans med berörda myndigheter möjlighet att förbättra möjligheterna att nå målen. Idag är inte frisörsalonger anmälningspliktiga men de skall utföra egenkontroll (SFS 1998:901) och denna kontrolleras av kommunens tillsynsinspektörer.

En negativ inre miljöpåverkan från starka ämnen kan leda till allvarliga hälsoproblem. När jag själv arbetade som frisör fick vi i många diskussioner höra att ”man får tåla lite om man ska arbeta som frisör”, med detta menas att man får stå ut med bland annat andningsbesvär, klåda, eksem, hormonrubbingar, cancerframkallande ämnen och ibland till och med fertilitetsproblem (Naturskyddsföreningen 2010). Min bakgrund inom yrket har också fått mig att inse att branschen tyvärr ”hamnat mellan stolarna” i avseende miljö- och hälsofrågor.

1.2. Problemformulering

Hårvårdsprodukter innehåller ofta ett tiotal olika kemikalier, många av dessa är giftiga och svårnedbrytbara. Vissa är bioackumulerbara med avsikt för vattenlevande organismer. I frisörbranschen innebär detta att det dagligen hanteras ämnen som är miljöskadliga. Genom okunskap och stor avfallsvolymer så har frisörverksamheter stor miljöpåverkan. Vissa av produkterna innehåller ämnen så som t ex det giftiga och tidigare förbjudna färgämnet

parafenylendiamin, PPD. Zinkpyrition är ett annat miljögiftigt ämne som förbjudits i båtbottnfärg men som fortfarande används i hygienprodukter (Naturskyddsföreningen 2010). Läkemedelsverket tillsynsmyndighet för hygienprodukter, de undersöker huruvida produkter är skadliga för människor eller inte, information om produkternas miljöpåverkan saknas ofta. Hur kan detta förbättras? Skulle information om hur man tillämpar en god egenkontroll förbättra situationen?

1.3. Syfte

Rapporten är tänkt att informera om frisörbranschens miljöpåverkan genom kemikalieutsläpp, att undersöka hur kommunens tillsynsrutiner ser ut på frisörsalonger runt om i Sverige samt om dessa rutiner skulle kunna förbättras för att minska salongernas farliga utsläpp och utifrån ett miljöperspektiv skapa mer hållbara arbetssätt. Det slutgiltiga syftet för rapporten är att den ska fungera som information i tillsynsarbete och till andra myndigheter.

1.4. Frågeställningar

- Hur ser kommunens tillsyn på frisörsalonger ut i nuläget och vilka åtgärder anser inspektörerna att de behöver göra för att minska användningen av miljöskadliga ämnen?
- Leder tillsynen till att salongerna kan nå syftet med miljöbalken, d.v.s. att främja en hållbar utveckling?

1.5. Avgränsningar

Avgränsningen i denna rapport kommer att vara runt verksamhetsutövande i frisörbranschen och branschens negativa påverkan i miljön. I en frisersalong är det främst två verksamhetsaktiviteter som kan skada miljön, i denna rapport har jag därför valt att avgränsa mig till de aktiviteter som jag anser skapar den största påverkan, avfallshantering och användning av farliga ämnen.

2. Metod

För att kunna göra en nulägesanalys över dagens tillsyn ser ut behöver jag kommunernas syn på tillsynen, därför skickas tre frågeställningar ut till Sveriges alla kommuner. Detta görs delvis för att få mer insikt om deras rutiner vid tillsyn på frisörsalonger men också för att få svar på hur det tycker deras arbete skulle kunna se ut. Frågeställningarna till kommunerna kommer därför främst fokusera på hur rutinerna ser ut idag, hur de upplever att de blir bemötta och hur deras arbete kan bli bättre.

Sammanställningen av svaren kommer sedan baseras på vilka meningar som kommunerna använder sig av i svaren, detta arrangeras sedan i olika alternativ, till exempel genom lägga alla kommuner som beskriver att de ”kontrollerar kemikaliehantering” i en grupp. Genom detta får jag bättre överblick över svaren och kan med hjälp av det gå vidare med att utforma en mer djupgående enkätundersökning, detta gör jag för att få ytterligare information om kommunernas tillsynsverksamhet. 20 av kommunerna som tidigare svarat att de utför tillsyn blir slumpartat utvalda.

Enkätundersökning går närmare in på varje sakfråga. Enkäten har både fasta och öppna svarsalternativ. Mitt motiv med enkäten är att kommunerna på en djupare nivå ska svara på vad som kan förbättra branschen och tillsynen. Svaren på enkäten analyseras sedan på person- och gruppnivå och placeras i tabeller för att jag lättare ska kunna sammanställa svaren. Svaren jämförs sedan med nuvarande lagstiftning och tidigare utredningar om hur tillsynen kan bli mer inriktad på förebyggande arbete inom miljöpåverkan.

För att få ett annat perspektiv på frågeställningarna kommer jag skicka ut en enkät till frisörer runt om i Sverige, denna enkät kommer skickas ut i sociala mediegrupper på Facebook. Frågorna är utformad runt tillsyn, lagar och grundläggande kunskap. På samma sätt som kommunenkäten så är detta baserat på både fasta och öppna svarsalternativ. Svaren kommer sedan att analyseras på samma sätt som svaren från kommunerna men kommer också att jämföras mot kommunsvaren.

Jag vill undersöka ifall det finns någon koppling mellan svaren samt om jag kan se något som behöver förbättras, detta avgörs utifrån de lagbestämmelser som finns gällande verksamhetsutövning och hur detta stämmer överrens med svaren som kommit fram. Mina erfarenheter i egenskap som frisör ger mig den grundkunskap som jag behöver för att veta vilka de vanligaste rutiner som frisörer utför.

3. Bakgrund

3.1. Frisörbranschen i Sverige

Idag finns det ca 18000 registrerade frisörsalonger och ca 80 st godkända frisörskolor. Branschen använder dagligen produkter som innehåller miljögift och detta spolats sedan ned i avloppen. Redan i gymnasiet ska frisörelever, enligt förordningen om examensmål för gymnasieskolans nationella program, ha insikt i hur de *”själva medverkar till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna”* och *”vilka konsekvenser hantering och val av material får för människor och miljö.”* (SKOLFS 2010:14 sida 7)

Fler frisörer väljer en mer miljömedveten inställning i sina verksamheter. Delvis för att skydda sig själv men också för att inte släppa ut för mycket skadliga kemikalier i miljön. I Naturskyddsföreningens rapport *”Gifter i vårt hår”* får vissa ämnen som ses som de absolut värsta bovorna stor uppmärksamhet (Naturskyddsföreningen 2012).

Tidigare forskning (Se t.ex. *“Potent skin sensitizers in oxidative hair dye products on the Swedish market”*. Yazar K, Boman A, Lidén C. Karolinska Institutet, Stockholm, 2010) visat att frisörer exponeras för ämnen som är både cancerogena, fertilitetssänkande och allergiframkallande. Många av de ämnena som är skadliga för oss människor har också stor inverkan på vår miljö (Karlsson & Tondel 2002) (Johansson 2012). Den påverkan som vissa produkter har sägs vara relativt liten men forskare kan fortfarande inte sja om hur dagens kemikalieutsläpp kommer påverka våra vattendrag i framtiden. Man pratar om den så kallade *”coctailleffekten”* (F. Hedlund 2013) där oron bland annat är att det i vissa fall är okänt hur vissa kemikalier som vanligtvis inte blandas reagerar med varandra.

Förutom att frisörer använder och säljer en stor del av det som kallas hygienprodukter så har även privatkonsumtionen en stor del av den totala marknaden för dessa produkter (KTF 2016). Den totala svenska marknaden för hårprodukter har under de senaste tre

	Totalt	Hudvård	Hårvård	Hygien
2014	16400	3449	2332	4337
2013	15519	3203	2262	4111
2012	15330	3137	2261	4168
2011	13964	2994	2140	3554

Tabell 1. Svenska marknaden för kosmetiska produkter (miljoner kronor). Siffrorna är angivna i konsumentkronor och är en uppskattning av hela den Svenska marknaden, exklusive tax- free och försäljning från frisör. (KTF. 2016)

åren ökat med 2436 miljoner kronor (Tabell 1). Människor använder dagligen produkter för att tvätta sig eller förändra sitt utseende. Tyvärr används många skadliga komponenter för att produkterna ska konserveras och bevaras så länge som möjligt. Den främsta miljöpåverkan från frisörbranschen är att skadliga ämnena, t ex hårfärg och schampo, spolade ned i våra avlopp. Ett av Sveriges vanligaste konserveringsmedel som ofta får samlingsnamnet Kathon (Methylchloroithiazolinon MCI och Methylisothiazolinon, MI) används i hårprodukter och kosmetika. Ämnet även i andra produkter så som färg, lim, skärvätskor, spackel och fogmassor (Naturskyddsföreningen 2010). Enligt Naturskyddsverket (2010) så har användningen av Kathon fördubblats i Sverige de senaste tio åren, detta är baserat på siffror från Kemikalieinspektionen. Kathon ingår i mer än 2000 kemiska produkter och är därför rankad som en av de tio mest använda kemikalierna i Sverige. Förutom att Kathon är ett av de mest allergiframkallande ämnen i kosmetikaprodukter så kan det även orsaka skadliga långtidseffekter i miljön (U.S. National Library of Medicine 2016). Ämnet är klassificerat som både hälso- och miljöfarligt och tillhör den grupp av konserveringsmedel som bedöms som högrisk ämne när det kommer till hälso- och/eller miljöbelastning. Blandningen är mycket giftig för vattenlevande organismer och kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön. I höga koncentrationer klassas Kathon som giftigt vid inandning, hudkontakt och förtäring. I lägre koncentrationer klassas det som frätande och allergiframkallande. Något som är mycket problematiskt när det används i hår- och hudprodukter. Kathon är enligt gällande lagstiftning tillåtet att användas i kosmetiska och hygieniska produkter trots att det är hälso- och miljöfarligt.

Zinkpyrition

Zinkpyrition är ett svampdödande och giftigt ämne som ofta används mot mjäll i mjällschampo, detta ämne har också använts i vissa båtbottnfärger (K. Boll 2011).

I vattenmiljöer förekommer ofta koppar. Om koppar och zinkpyrition kommer i kontakt med varandra reagerar kopparsaltet med zink och bildar zinkpyrition som är ännu giftigare. År 2003 användes minst 10 ton zinkpyrition i mjällschampo som såldes på den svenska marknaden. Samma år användes 2,4 ton i båtbottnfärger. Det innebär att användningen av zinkpyrition är mer än fyra gånger så stor i mjällschampo som i båtbottnfärger (Naturskyddsföreningen 2010) (Tidningen Miljö i Fokus). Kemiska produkter, som t ex båtbottnfärger och hundschampo, regleras av lagstiftningen för kemikalier och har hårdare krav på miljöhänsyn än hygienprodukter. För att skydda den marina miljön finns därför restriktioner kring

användningen av bl. a. båtottenfärger med zinkpyrition. Till skillnad mot båtottenfärger, så krävs inget godkännande för att använda ämnet som ingrediens i mjällschampo för människor (Havs- och vattenmyndigheten 2012).

Parafenyldiamin (PPD)

PPD är ett ämne som vid oxidering blir svart. Det var tidigare förbjudet i Sverige, men har i samband med Sveriges medlemskap i EU återinförts som ett godkänt ämne. Ämnet binds inte till slam och bryts inte ned i reningsprocessen och inte heller vid rötningen. Ämnets bedöms passera avloppsreningsverket och nå recipient med utgående vatten. Bioackumulering i vattenlevande organismer bedöms dock vara liten (Naturvårdsverket 2014). Ämnet är giftigt för fisk och alger och en aning mutagent. Substansen bedöms brytas ned abiotiskt i recipienten. Om man blivit överkänslig mot PPD får man en livslång allergi och kan senare i livet reagera mot andra produkter som innehåller detta eller liknande ämnen, till exempel hårfärger (Läkemedelsverket 2015). Ämnet är tillåtet i hårfärger, men dessa skall endast användas enligt särskilda instruktioner och är märkta med en varning för allergirisken. Ett ämne som ofta används istället för PPD är Toluen-2,5-diaminesulfat, TDA, Läkemedelsverket anser dock att det är lika allergiframkallande som PPD. Även detta är giftigt för vattenlevande organismer och kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön.

Aromatiska aminer

Aminer är organiska föreningar som från början har härletts från ammoniak genom att en, två eller tre väteatomer har ersatts med olika kolvätegrupper. Aromatiska aminer så som 4-aminofenol och Resorcinol är mycket vanliga i hårfärgningsprodukter och har visat sig vara giftiga för vattenlevande organismer. Aromatiska aminer är också en grupp där man ofta kommer i kontakt med cancer- och allergiframkallande ämnen. Vid djurförsök konstaterar man att djuren ofta får tumörer i bröst och urinvägar. En annan effekt som aromatiska aminer kan ge är methemoglobinemi som medför att järnet i de röda blodkropparna förlorar sin förmåga att binda syre (M. Johansson et al., 2014).

3.2. Nationella miljömål

I september 2015 antog FN:s generalförsamling resolutionen Agenda 2030, denna agenda

innehåller en 15-årig agenda för långsiktigt hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling kopplat till fattigdomsbekämpning. Genom agendan har världens ledare förbundit sig att nå 17 globala mål som ska uppnå tre huvudmål, att utrota extrem fattigdom, att minska ojämlikheter och orättvisor i världen samt att lösa klimatkrisen.

Under dessa 17 globala mål finns många delmål som kan kopplas till användning och tillverkning av kemikalier samt den miljöpåverkan de har. Nedanstående 4 är kopplade till kemikalieanvändning i verksamheter (Globala målen 2016).

6.3. Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

12.4. Senast 2020 uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

14.1. Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.

15.1. Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Sveriges Miljömål - giftfri miljö

Det svenska miljömålssystemet innehåller sexton miljökvalitetsmål, tjugofyra etappmål och ett generationsmål (Sveriges Miljömål 2016). Miljökvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Det finns även preciseringar av miljökvalitetsmålen. Preciseringarna förtydligar målen och används i det löpande uppföljningsarbetet av målen.

Ett av miljökvalitetsmålen, giftfri miljö, är det mål som tydligast kopplar till frisörbranschen. Riksdagen definierar målet giftfri miljö så här "Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i, eller utvunnits av, samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära

bakgrunds nivåerna” (Sveriges Miljömål 2016). I preciseringarna till miljö kvalitetsmålet ”Giftfri miljö” ingår bland annat att den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte ska vara skadlig för människor eller den biologiska mångfalden. Användningen av allergiframkallande kemiska ämnen och antalet allergimärkta konsumenttillgängliga produkter bör således minska (ibid).

Varje miljö kvalitetsmål har olika preciseringar, regeringen fastställt sex preciseringar.

- Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen
- Användningen av särskilt farliga ämnen
- Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper
- Förorenade områden
- Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper
- Information om farliga ämnen i material och produkter, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

Ettapmålerna identifierar en önskad samhällsomställning och är steg på vägen för att dels nå miljö kvalitetsmål, men också för att slutligen nå generationsmålet (Sveriges miljömål 2016).

3.3. Avfallshantering

Kemisk-tekniska leverantörförbundet förklarar i sin rapport ”Vägledning om frisörprodukter” att så fort det finns spillrester efter till exempel en färgning så ska den överblivna färgen hållas över och förvaras i en separat behållare. Verksamhetsutövare har sedan som ansvar att anlita en avfallsentreprenör som mot avgift hämtar förpackningar och spillprodukter. Man kan också välja att frakta avfallet till återvinningscentralen själv, för att göra detta kräver dock vissa länsstyrelser att man meddelar det (SFS 2011:927). Enligt Avfallsförordningen (SFS 2011:927, SFS 2014:236) 55§ så skall den som bedriver en yrkesmässig verksamhet där farligt avfall uppkommer, föra anteckning om den mängd avfall som uppkommer årligen, samt till vem som avfallet lämnas för vidare hantering. Anteckningarna ska föras i kronologisk ordning och bevaras i minst tre år. Den som har fört anteckningar om avfall enligt 55 § ska enligt 59§ ge tillsynsmyndigheten och tidigare avfallsinnehavare möjlighet att ta del

av innehållet i anteckningarna, om myndigheten eller den tidigare innehavaren begär det.

3.4. Egenkontroll

I miljöbalken finns krav på egenkontroll för den som bedriver verksamhet som kan innebära risk för människors hälsa (SFS 1998:901). Frisersalonger räknas hit. I egenkontrollen ska det finnas uppgifter om ansvar, risker, rutiner mm.

Följande punkter är de viktigaste av de som bör ingå i egenkontrollen. Det kan även ingå fler punkter.

- En förteckning över vem eller vilka som är ansvariga för verksamheten eller verksamhetens olika delar.
- Rutiner för rengöring och städning.
- Rutiner för rengöring och eventuell smittrening av redskap och instrument.
- Rutiner för underhåll av inredning och utrustning.
- Rutiner för riskbedömning av hur patienter med sår och andra hudåkommor (t ex eksem) ska behandlas.
- En förteckning på de kemikalier (rengöringsmedel, schampo, färg o dyl.) som används. Förteckningen ska omfatta namn på och innehåll i de olika kemikalierna.

3.4 Tillsyn

Tillsyn på frisersalonger sker med några års intervaller av tjänstemän på kommunerna. Enligt 26 kap. 1§, MB, så ska tillsynsmyndigheten på eget initiativ utöva tillsyn, såväl genom myndighetsutövning som genom förebyggande arbete.

Tillsyn utförs för att hjälpa salongerna hålla sig till de lagar och regler som gäller för frisörverksamheterna enligt miljöbalken samt att förhindra arbetsrelaterad ohälsa. Omfattningen av kommunens tillsyn framgår av tillsynsförordningen. Det gäller verksamheter inom flera olika områden (framför allt miljö- och hälsoskydd, hantering av kemiska produkter och avfallshantering). Enligt miljötillsynsförordningen 2011:13 under Miljöbalken är både Läkemedelsverket och kommunerna operativa tillsynsmyndigheter för kosmetiska produkter. Läkemedelsverket har det centrala ansvaret för tillsynsvägledning inom kosmetiska produkter. I länen har Länsstyrelsen ansvar för att bistå kommunerna med information och

kunskapsunderlag för att utföra tillsyn. Enligt Naturvårdsverket så ska tillsynen ”säkerställa att syftet med miljöbalken nås, det vill säga att främja en hållbar utveckling (Naturvårdsverket 2001). De som driver en verksamhet eller som gör något som påverkar miljön ska själva kontrollera och visa att de följer miljöbalken.”

Kommunen tar vanligtvis en mindre summa för tillsynsbesöket. Vissa kommuner arbetar med informationsprojekt med syfte att öka kunskapen hos frisörer om de farliga ämnen de använder. Ett exempel på ett sådant projekt är ”Tillsyn frisörer - om kemikalier och avfall” som utfördes av Miljösamverkan Skåne 2013. Ett flertal centrala tillsyns- och/eller tillsynsvägledandemyndigheter medverkade, bland annat Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen. Denna typ av tillsyn är mycket omfattande. En uppskattning från Svenska Kommunförbundet talar om cirka en miljon tillsynsobjekt i hela landet.

I samband med tillsyn på frisörsalonger tittar inspektörerna bland annat på:

- hur lokalen är utformad (takhöjd m.m.)
- vilken tillgång till vatten som finns
- att ventilationen fungerar
- vilka rutiner salongen har för hygien och smitta
- vilka städ och rengöringsrutiner som finns
- hur salongen disponerar kemiska ämnen
- hur avfall hanteras
- om kosmetiska och hygieniska produkter är märkta
- om salongen utfört egenkontroll

Vägledningen som Läkemedelsverket ger kommunerna har som syfte att; stödja kommuner och länsstyrelser i den operativa tillsynen av kosmetiska produkter, verka för en likformig tillsyn av hög kvalitet över hela landet, öka kompetensen hos tillsynsmyndigheterna med avseende hälsorisker och miljöeffekter från kosmetiska produkter.

Vägledning som Läkemedelsverket (Läkemedelsverket, 2016) kan erbjuda kommunerna är utdrag ur Läkemedelsverkets produkt och företagsregister för kosmetiska produkter, som underlag vid tillsyn av kommunens verksamhetsutövare samråd och erfarenhetsutbyte vid förberedelse av tillsynsprojekt förmedling av personkontakter och dokumentation till andra

tillsynsprojekt information om ämnen som används i kosmetiska produkter deltagande vid seminarier, konferenser och andra möten "bollplank" under pågående tillsynsprojekt, t.ex. förklaring och tolkning av märkningsregler samråd och stöd i samband med beslut om förelägganden och krav på åtgärder rapporter från Läke-medelsverkets tillsynsverksamhet inom området kosmetiska produkter broschyrer och informationsblad, som till exempel kan användas som underlag för information på lokal nivå.

På läke-medelsverkets hemsida hittar man en rekommendation att, för att öka effektivitet och garantera kvaliteten på tillsynen, är det bra om flera kommuner samverkar under en projektledning. Detta kan till exempel tillsammans med länsstyrelsen, som är vägledningsmyndighet. Eller att de arbetar med regional miljösamverkan.

3.4.1. Tillsyns- och föreskriftsrådet, TOFR

TOFR, Tillsyns- och föreskriftsrådet, är administrativt knutet till Naturvårdsverket. Regeringens uppdrag till rådet framgår av 11–14 §§ förordningen (SFS 2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket. TOFR är ett rådgivande organ för samråd och samverkan för myndigheternas arbete i frågor som rör tillsyn och föreskrifter enligt miljöbalken samt EU-förordningar och EU-direktiv inom miljöbalkens område. Miljöbalksutredningen lämnade följande förslag till definition av tillsyn: "Med tillsyn avses i denna balk en myndighetsutövning som syftar till att säkerställa att denna balk och föreskrifter, domar och beslut som har meddelats med stöd av balken efterlevs" (SOU 1996:103, s. 108).

3.4.2. Tillsynsprojekt i Sverige - Hårfärgskoll 2014

Under 2014 utfördes ett samverkansprojekt med Sveriges kommuner och Läke-medelsverket (Läke-medelsverket, 2014). Projektet fokuserade främst på tillsyn av hårfärgningsmedel i butiker och hos frisörer. Projektet var frivilligt och 86 kommuner anmälde sitt intresse att vara med.

Under 2013 bedrev Läke-medelsverket en förstudie av 50 hårfärgningsprodukter, denna analys innebar kemiska analyser av vissa hårfärgnings ingredienser och kontroll av produkternas märkning. Resultatet av förstudien visade att det är vanligt med fel i märkningen och att det är viktigt att fortsätta arbetet med att kontrollera märkningen av hårfärgningsmedel.

Läke-medelsverket såg projektet som ett bidrag för att nå miljömålet Giftfri Miljö och för att

långsiktigt nå målet med att hårfärgningsmedel på den svenska marknaden ska vara rätt märkta.

I förstudien besöktes ca 500 verksamhetsutövare av kommuninspektörerna och strax över 1300 kontroller av hårfärgningsmedel genomfördes. Resultatet av detta visade att 61 % av de kontrollerade produkterna inte visade några märkningsbrister.

Detta innebär att resterande 39 % av kontrollerna visade en eller flera brister. De vanligaste bristerna (35 % av kontrollerna) gällde den varningstext som måste finnas på produkterna för att de innehåller allergiframkallande ämnen. Varningstexten om allergirisk var till exempel ofullständig eller hade inte skrivits på svenska.(Läkemedelsverket, 2014)

3.7 Svensk lagstiftning

Den svenska lagstiftningen har olika lagar som berör hårvårdsverksamhet. Bland annat förordningen (SFS 1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, miljöbalken (SFS 1998:808), förordningen (SFS 2013:413) om kosmetiska produkter och EU:s förordning om kosmetiska produkter (SFS 1223/2009). Dessa lagar är mest inriktad på att motverka hälsorelaterade problem och mindre på miljörelaterade problem.

Frisörverksamhet räknas som en yrkesmässig hygienisk verksamhet. Tidigare har frisörverksamheter varit anmälningspliktig enligt 38 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (SFS 1998:899) men sen 1 januari 2008 är detta borttaget. I miljöbalken finns även krav på egenkontroll för den som bedriver verksamhet (SFS 1998:901) som kan innebära risk för människors hälsa.

Miljöbalken (SFS 1998:808)

Miljöbalken, MB, trädde i kraft den 1 januari 1999. Det första kapitlets 1 § ”Miljöbalkens mål och tillämpningsområde” är de övergripande bestämmelserna i balken och lyder som följande: Bestämmelserna i miljöbalken har som syfte att främja en hållbar utveckling. Med detta menas att det säkerställas att nuvarande och kommande generationernas har en god miljö och hälsa (Michanek & Zetterberg, 2012). För att kunna säkerställa denna utveckling måste man komma till insikt om att naturen har ett skyddsvärde och att människors egen tagna rätt att bruka och förbruka naturen kommer med ett ansvar, att förvalta naturen på bästa möjliga sätt.

Miljöbalkens 2 kapitel, de Allmänna hänsynsreglerna m.fl., kapitlet som rör frisörer allra

mest. Nedanstående paragrafer visar de Hänsynsregler som frisörer är skyldig att följa (M. Welander 2009).

§ – Omvänd bevisbörda. Du ska kunna visa att du följer hänsynsreglerna i MB. Tillsynsmyndigheterna behöver inte visa motsatsen.

§ Krav på kunskap - Verksamhetsutövaren, frisören, som ska ha kunskap om sin verksamhet och hur den påverkar människans hälsa eller miljön.

§ Krav på försiktighetsmått (försiktighetsprincipen) - Skyddsåtgärder ska vidtagas för att förhindra att verksamheten påverkar människans hälsa eller miljön.

§ Produktvalsregeln - Produkter och varor som är farliga för miljön skall, om möjligt, ersättas med bättre alternativ.

§ Hushållning och kretslopp - Hushålla med råvaror och energi samt återvinna och återanvända. Förnyelsebara energikällor ska användas i första hand. (M. Welander 2009).

3.7.2. Förordning om kosmetiska produkter (SFS 2013:413)

Hårvårdsprodukter ingår i gruppen kosmetiska och hygieniska produkter. Enligt förordningen så är kosmetiska produkter ”... kemiska ämnen eller blandningar av kemiska ämnen som är avsedda att appliceras på människokroppens yttre delar (överhud, hår och hårbotten, naglar, läppar och yttre könsorgan) eller på tänder och slemhinnor i munhålan i

uteslutande eller huvudsakligt syfte att rengöra eller parfymera dem, förändra deras utseende, skydda dem, bibehålla dem i gott skick eller korrigera kroppslukt” (Läkemedelsverket 2013).

Kosmetika produkter märks inte som andra kemiska produkter, ämnena som ingår i produkten räknas upp i inbördes ordning, men de olika halterna anges inte. Detta gör att det är svårt att kontrollera om produkterna innehåller höga halter av miljöskadliga ämnen (Europaparlamentet 2007). Att få tillräcklig kunskap om ämnen som kan vara miljöfarliga är svårt och innehållsförteckningen på förpackningarna innehåller heller inga säkerhetsblad med uppgifter om innehåll och farlighet (Europaparlamentet 2007).

4. Resultat

4.1. Intervju ”Sveriges kommuner”

Tre frågor skickades ut till alla Sveriges kommuner, av 290 kommuner besvarade 123st. 10 av respondenterna angav att de ville ta del av den slutgiltiga rapporten och bad om en kopia.

3st respondenter frågade även ifall detta skulle läggas ut på Svenska Frisörföretagarnas

hemsida (Frisörernas riksförbund).

I bilaga 1 finns en sammanställning av svaren i en tabell för att få en tydligare överblick av vad som varit de mest återkommande svaren.

Av de 123 svarande kommuner så utförde 69 tillsyn i dagsläget. En av respondenterna som inte utför tillsyn meddelade att ”När jag tittar tillbaka i vårt diariesystem verkar det som om senaste planerade inspektionerna var 1998”. 58st av de som utför tillsyn anger att de inte har några tydliga rutiner före, under och efter besök. Många av dem uppger att de varit med i Läkemedelsverkets tillsynsprojekt ”Hårfärg 2013”. Även kommuner som inte utför någon regelbunden tillsyn har varit med i detta projekt. De flesta uppger att de, på grund av projektet tydligare kunde se ett behov av tillsyn i branschen, men att de inte finns tillräckligt med resurser för att utföra den.

28 av 69 kommunerna kontrollerar främst hur lokalen är utformad, om det finns tillräcklig ventilation och vilka hygienrutiner salongen har när det kommer till rengöring av saxar och kammar. Dessa 28 undersöker också hur salongen hanterar avfall. Endast 7 kommuner uppger att de undersöker hur salongerna utför egenkontrollen. 19 av kommunerna uppger att de även undersöker ifall salongerna använder eller säljer produkter som innehåller förbjudna ämnen eller som är felmärkta enligt EG nr 1223/2009. Endast 20 av 69 som genomför tillsyn uppger att de kontrollerar kemikaliehantering, 25 kommuner uppger att de tittar på avfallshanteringen.

Inspektörerna har i de allra flesta fall blivit bemött väl av salongerna, men upplever att frisörerna ofta blir upprörda över det faktum att de behöver betala för tillsyn när det inte är en anmälningspliktig verksamhet.

Av 69 kommuner så uppger 27 att frisörer skulle behöva mer kunskap om kemikaliers påverkan på människor och miljön.

Endast sex kommuner anger att de informerar salongerna om vikten av rutiner i verksamheten, tio kommuner informerar om farliga ämnen. Åtta av kommunerna delar ut någon typ av information.

4.2. Enkät till utvalda tillsynsinspektörer

I bilaga 3 finns en sammanställning av frågor och svar.

Majoriteten av deltagande kommuner tycker att det skulle vara bra om frisörerna hade mer kunskap om farliga ämnen och egenkontroll, av 28 respondenter så tyckte 17 av dessa att mer kunskap om kemikaliehantering skulle vara bra. Endast 24 procent av deltagare tyckte att kunskap om hur lokalen kan påverka dem skulle vara bra.

65,6 procent av respondenterna upplever att deras arbete skulle bli lättare om de hade information att dela ut till frisörerna vid tillsynstillfällena. Närmare hälften svarade att om frisörerna utförde en bra egenkontroll så skulle detta underlätta för deras arbete och där vissa också angivit i egen text att relevant lagkunskap och kunskap om kemikalier skulle underlätta deras arbete. De flesta som angivit förslag i egen textrad upplevde också att det borde ligga större ansvar på branschorganisationen samt att grundutbildningen tillgodoser det kunskapsunderlag som behövs om kemikalier och lagstiftning.

Två personer angav att frisörerna bör ha krav på skriftligt dokumenterad egenkontroll och att de ska vara anmälningspliktiga enligt lag.

Över hälften av deltagarna uppger att de skulle uppskatta ett samarbete med andra kommuner. Något som också tas upp i "Förslag om en tydligare och effektivare tillsyn" som utfärdades av kommittén Tillsynsutredningen. Mer än hälften uppger också att de skulle vilja ta del av andra organisationers utredningar om frisörbranschens miljöpåverkan.

Mer än 70 procent av deltagarna har angett att om de fick arbeta med framtagna rutiner (figur 2) till tillsynstillfällena så skulle fokus på förbjudna ämnen och hygienfrågor vara det viktigaste. Strax efter kommer efterfrågan på rutiner för att undersöka miljöpåverkan. Många anger i kolumnen "övrigt" att de gärna skulle ha rutiner för att kontrollera egenkontroll. Inte lika många skulle föredra rutiner om hur de kan kontrollera vilken typ av miljöpåverkan som salongen främst har.

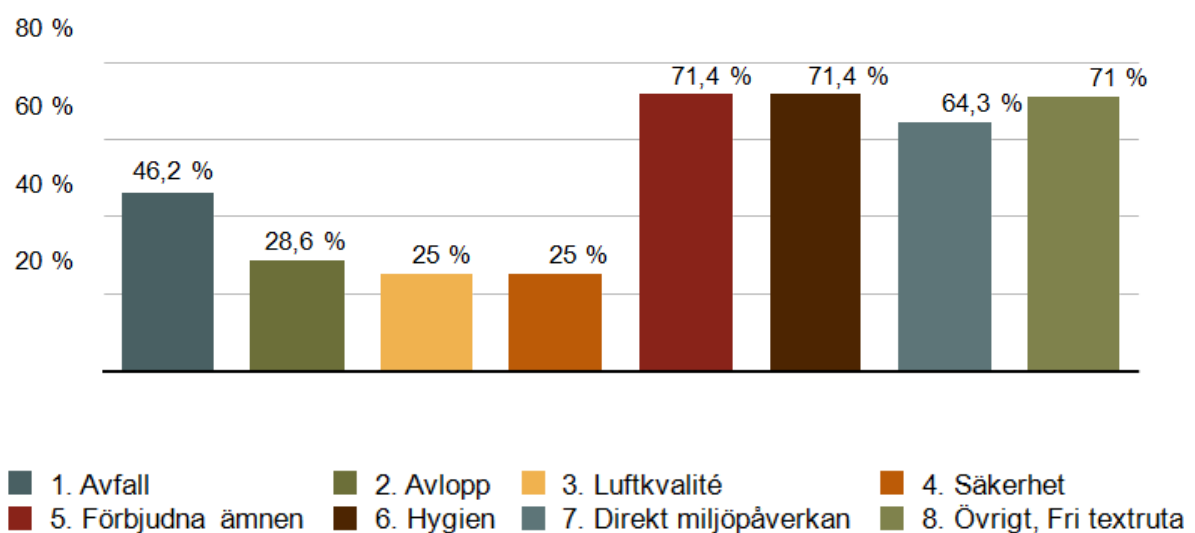
23 deltagare svarade (fråga 5) att för att öka kunskapen hos frisörerna om miljö och hälsopåverkan så behöver kunskapen öka redan under grundutbildningen. Tre respondenter skrev i egen textruta att de ansåg att kunskapen skulle öka ifall verksamheterna kunde straffas för att de sålt/ använt produkter utan korrekt märkning. En person svarade även att om de kunde förändra något i arbetet för att skapa en bättre yttre miljö/hållbar framtid (fråga 8) så skulle det kunna vara "hårdare lagstiftning på producenter och leverantörer, för att förhindra att farliga kemikalier används och levereras till frisörer". En annan svarade på samma fråga att information från kommunen om egenkontroll skulle öka kunskapen. Förutom de 8 deltagande kommunerna som redan varit med i ett liknande projekt som Hårfärg 2013 så svarar två kommuner att de inte vill vara med i något sådant och att det inte finns behov av sådana projekt. Merparten av kommunerna uppger att de skulle delta i ett sådant projekt.

19 av deltagarna tror att tillsynen kan leda till mindre miljöfarliga ämnen i branschen och 16 st tror att tillsynen kan leda till en mer hållbar bransch. En av deltagarna har eget fält kommenterat att de gärna vill tro att tillsynen kan förbättra branschen men i verkligheten är detta svårt och det behövs mer resurser. Något som också uppmärksammades i frågeställningarna som skickades ut till alla Sveriges kommuner, de kommuner som angav att de inte utförde tillsyn nämnde i de allra flesta fall att detta berodde på resursbrist.

Den sista frågan i enkäten gav deltagarna chans att med egna ord skriva vad de skulle vilja förändra i sitt arbete med anledning för att skapa en bättre miljö och hållbar framtid utan skadliga kemikalier.

Framst väljer de flesta att framhålla vikten av att frisörerna behöver mer kunskap om vilken lagstiftning som gäller samt hur kemikalier skall hanteras. Många efterfrågar mer resurser för att utföra en bättre tillsyn med bra rutiner och checklistor, som med fördel har tagits fram tidigare och som håller en hög kvalitet.

Figur 2. Om du fick arbeta med framtagna rutiner vad skulle du önska att huvudfokus var?

Figur 2. Mer än 70 procent av kommunerna skulle önska att de kunde arbeta med redan framtagna rutiner om bland annat förbjudna ämnen och hygien. I "övrigt" kolumnen har egenkontroll varit ett återkommande svar.

4.3. Enkät till frisörer

I bilaga 3 finns en sammanställning av frågor och svar. Totalt svarade 16 stycken i en enkät som var öppen under 2 veckor. Tre personer av de tillfrågade frisörerna saknade kunskap om förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll. De som har kunskap om förordningen har hämtat denna information främst genom egna eftersökningar, några har fått kunskapen genom facket. När frisörerna skapat rutiner för egenkontrollen så har en större del av deltagarna angett att rengöring är den vanligaste rutinerna (Fråga 4). 8 av 16 har svarat att de har rutiner för avfallshantering och hur man hanterar farliga ämnen.

Av ungefär hälften anger deltagarna att de har kunskap om paragraferna 1,2,3,4 och 5 § i miljöbalkens andra kapitel (sida 19 i denna uppsats). Hälften har fått kunskap om kemikaliers påverkan på miljön vid frisörutbildningarna. Något fler har fått kunskap om kemikaliers påverkan på människor.

7 av deltagarna har angett att det finns för lite information att hitta om skadliga ämnen, arbetsmiljö, naturpåverkan m.m. Endast 2 personer anger att de inte vill ha någon information om skadliga ämnen, arbetsmiljö, naturpåverkan m.m. En av dessa två personer har angett att det finns tillräckligt med kunskap att hitta samt att denne också fått kunskap på frisörskolan. Denna person har också angivit att de har kunskap om alla paragrafer i MB som angavs i fråga 4. Avvikande är dock att denna person inte hade kunskap om förordning 1998:901 och att de endast hade rutiner för rengöring och städning. Trots kunskap om miljöskadliga ämnen och hur dessa kan påverka miljön och människor så har få rutiner som rör avfallshantering eller dylikt.

Den generella inställningen till tillsynen är att det är behövligt för verksamheter och att det är informativt. 25 procent tycker dock att det är onödigt. I enkäten angav 4 personer att de tyckte att tillsynen var värt pengarna, 3 personer tyckte det kunde ge mer för pengarna och 4 st tyckte det var för dyrt. I de första frågeställningarna till kommunerna frågade jag om de tyckte att de blev bemötta bra av frisörerna vid tillsyn. De allra flesta svarade att de blev det.

De flesta frisörer vill att tillsynen främst ska bestå av information om hur de kan arbeta på bästa sätt, många av dem tycker också att de har en god relation med sin inspektör. Endast en person anger att de skulle vilja informeras om vilka konsekvenser det kan ge om de inte följer lagstiftningen.

62,5 procent av deltagare angav att de skulle vilja vara med i ett projekt som ”Hårfärg 2013”.

(13) Av de som angivit att de skulle vilja vara med har 62,5 procent av dem angett att de tror

att ett sådant projekt kan leda till att miljöpåverkan från branschen blir mindre, runt hälften av dem tror att detta kan leda till att det används mindre skadliga produkter. Av 16 deltagande tror endast 3 att ett projekt som detta kan påverka kundernas kunskapsnivå.

5. Analys

5.1. Analys av intervju ”Sveriges kommuner” och enkätsvar från tillsynsinspektörer

Endast 86 av 123 kommuner utför tillsyn, en av de som uppger att de inte utför tillsyn är Stockholm stad vilket först kan tyckas märkligt med tanke på hur stor påverkan dessa kan ha i reningsverken. Söker man som privatperson på eniro.se efter en frisör i Stockholm så kommer 111 sidor salonger upp.

Om salongerna utförde egenkontroll enligt lag och var anmälningspliktiga så skulle kanske tillsynen kunna utföras på ett bättre sätt, även i större städer där salongerna är många, till exempel genom att följa ett generellt protokoll som är framtaget av tillsynsmyndigheten.

Eftersom 4 av de tillfrågade kommunerna anger att de kontrollerar egenkontroll så ligger även ett stort förarbete på att skapa medvetenhet om de lagkrav salongerna är skyldig att följa.

Enligt tillsynsinspektörerna har frisörerna ofta bra kunskap om vikten av en god lokal men att de saknar kunskap om farliga ämnen, egenkontroll och god kemikaliehantering. Tolkningen av detta är att det behövs större insatser för att göra gränsöverskridande arbete mellan kommunerna, arbetet skulle kunna underlätta för mindre kommuner som inte har tillräckliga resurser och chansen att upptäcka nytt underlag för bättre tillsyn skulle bli lättare.

Det är intressant att långt över hälften av deltagarna vill ha rutiner för att kontrollera miljöpåverkan men allt färre vill ha mer rutiner för kontroll av avfall och avlopp. Något som är direkt kopplat till den miljöpåverkan som branschen har. Det är trots detta många som är intresserad av att få mer rutiner som sammantaget skulle kunna förbättra chanserna till att ur detta perspektiv arbeta mot en giftfri miljö.

De allra flesta kommunerna har blivit bra bemötta vid tillsynsbesök, men de upplever i de flesta fall att frisörerna tycker att det är för dyrt, i vissa fall ifrågasätts även varför det i huvudtaget finns. Vid registrering hos Skatteverket anger verksamhetsutövaren vilken typ av företag som ska upprättas, i fall som detta där verksamhetsutövaren är skyldig att utföra egenkontroll och att kommunen utföra tillsyn, så borde avgiften framkomma när verksamheten är bekräftad och godkänd. Det finns alltså en kunskapsbrist redan innan en

frisör startar sin verksamhet. Kanske kan denna kunskapsbrist minska genom förberedande kurser på frisörskolan och att salongsverksamheter får samma status som andra verksamheter.

5.2. Analys av enkätsvar från frisörer

Trots att det inte behöver finnas skriftliga rutiner i egenkontrollen så kan det tyckas märkligt att inte fler har rutiner för hur man hanterar avfallet eftersom det är något som frisörer dagligen hanterar och de har enligt lag skyldighet att hålla koll på hur stor mängd som kan vara farligt avfall.

Att bara hälften har fått kunskap om kemikaliers påverkan på miljön vid frisörutbildningarna är minst sagt oroande då detta är något med tanke på alla lärarledda lektioner gymnasienivå ska genomsyras av hållbar utveckling (SKOLFS 2010:14). Utbildningen ska dessutom leda till att ”eleverna förstår hantverkarens roll i samhället samt får insikt i vilka konsekvenser hantering och val av material får för människor och miljö”. Denna typ av insikt är också något jag såg brist på i min undersökning om frisörlärares kemikaliekunskap (Wold 2016). Där uttryckte lärarna dels en stor frustration att det inte fanns tillräckligt med material för att kunna lära eleverna på ett pedagogiskt sätt men också att de själva inte hade den kunskapen som var nödvändig. Denna okunskap kan vara en förklaring till att få har skriftliga rutiner för avfallshantering. Även min egen erfarenhet från branschen är att det inte lades någon fokus på de negativa miljöaspekterna från branschen.

I enkäten till kommunerna angav 19 att kunskap om farliga ämnen och egenkontroll skulle underlätta deras tillsyn. 16 kommuner i den djupgående enkäten angav även att om de kunde ge ut information vid tillsynsbesöken så skulle deras arbete bli lättare. Eftersom en stor andel av frisörerna anger att de inte finns tillräckligt med lättillgänglig information så känns det verkligen aktuellt att inspektörer har möjlighet att ge frisörerna information om detta. Eftersom runt 60 procent av kommunerna vill samarbeta med andra kommuner och ta del av andra organisationers undersökningar så bör det vara ett optimalt samarbetsprojekt att skapa informationsunderlag att ge ut till vid tillsynsbesök.

Att endast en person anger att de är intresserad av att veta konsekvenserna för att bryta mot bland annat miljöbalken är minst sagt oroväckande. Detta speglar förmodligen vilken typ av respekt de har för den lagstiftning de arbetar under. Frågan är om detta ställningstagande kommer från okunskap om MB eller om det grundar sig i att de vet att de inte kommer behöva

betala böter oavsett vilka fel de gör.

I åtanke när jag funderar över denna lagignorans har jag också de kommuner som svarade att kunskapen förmodligen skulle öka ifall verksamheterna kunde straffas för att de sålt/ använt produkter utan korrekt märkning. En person svarade även att om de kunde förändra något i arbetet för att skapa en bättre yttre miljö/hållbar framtid (fråga 8) så skulle det kunna vara ”hårdare lagstiftning på producenter och leverantörer, för att förhindra att farliga kemikalier används och levereras till frisörer”.

Endast 3 deltagare trodde att om de spred sin kunskap till sina kunder så kunde den handlingen komma att förändra något i branschen. Det finns alltså inte en direkt koppling för frisörerna att ett sådant tillsynsprojekt skulle kunna leda till att de själva informerar sina kunder om det de tagit del i. Att frisörer informerar sina kunder om vilka aktiva val de gör för att förbättra deras arbetsmiljö och den yttre påverkan är något som i det långa loppet skulle kunna leda till en bättre kundkontakt. Denna kundkontakt är värdefull om frisörerna vill byta till mer ”miljövänliga” produkter eftersom kunden då redan är insatt vilka aktiviteter och produkter som kan vara skadliga.

Det kan också leda till att kunderna själva väljer produkter som är med anpassad för att vara skonsam för miljö och människa.

Procentuellt så visade det sig att det var relativt jämt mellan hur många kommuner som kunde tänka sig att vara med i ett liknande projekt mot hur många frisörer som skulle kunna tänka sig vara med. Dock med åtanke att deltagarantalet varierar.

6. Diskussion

Metoden jag valt i denna rapport har gett mig insikt i hur inspektörerna ser på sitt arbete, en intressant aspekt i detta hade varit att också ta reda på vilken typ av miljöarbete varje enskild kommun utför. Detta för att sedan kunna jämföra detta med mer djupgående enskilda intervjuer. Resultatet jag fått ut av intervjumaterialet ger en bra bild över deras syn på resursbristen och hur de skulle kunna arbeta bättre med dessa frågor. Det jag saknar är Länsstyrelsens röst i detta. En intressant fortsättning hade varit att undersöka alla företag som hämtar avfall och tagit fram siffror på hur många salonger som använder en sådan typ av tjänst.

Generellt tycker jag mig se ett stort behov av att frisörer måste skapa ett bättre förhållningssätt

och mätbara rutiner för att bland annat skapa en bättre avfallshantering. De bör även lägga större eftertänksamhet i sitt sökande efter produkter som ska användas i samband med behandlingar eller i försäljningssyfte. Om inte detta förändras redan nu så är risken att de eftersläpande företagen i framtiden kommer att gå i konkurs, främst för att lagar runt avfallshantering i branschen kan komma att skärpas så pass att företagaren inte kommer ha råd att betala de dryga böter som väntar.

För att skapa förändring kan inte endast ansvaret ligga på frisörerna utan också på att berörda myndigheter gör sin del för att skapa kunskap och möjligheter för förändring. Informativa styrmedel skulle ha en stor påverkan i en sådan branschomställning men jag tror också att skärpta lagar och straff måste tillföras för att man ska förstå att det sätt som arbetet utförs på idag är oacceptabelt om vi vill arbeta mot en miljö där våra framtida generationer får de bästa möjliga förutsättningarna för ett bra liv. Om Läkemedelsverkets ansvar i tillsynen är att säkerställa människors hälsa så bör ett tydligare ansvar ligga på annan myndighet för att skydda miljön mot påfrestningar som kan uppkomma från ohållbara verksamhetsaktiviteter.

Trots att tillsynen sker enligt miljöbalken så verkar just inspektionen av möjlig miljöpåverkan vara låg och i vissa fall obetydlig. När till och med vissa inspektörer meddelar att det inte tror att branschen inte har någon vidare miljöpåverkan så tycker jag man kan dra slutsatsen att ansvariga myndigheter inte gjort sitt arbete att tillgodose kommunerna med den information de behöver.

Läkemedelsverket ska enligt dem själva **öka kompetensen hos tillsynsmyndigheterna med avseende på dels hälsorisker och miljöeffekter från kosmetiska produkter**. Om varje region/län/kommun skulle arbeta mer aktivt med denna typ av frågor som rör branschen så skulle även företagarna känna att de faktiskt är en del av regionens företagare. Känslan av tillhörighet och stolthet är enormt viktigt om man vill få med så många som möjligt på denna förändring, flera frisörer svarade i enkäten att ha en god relation med inspektören är en av de främsta framgångsfaktorerna för dem i en tillsyn. Att skapa det bandet mellan myndighet och aktör är viktigt i alla branscher och främst då det är en bransch som tidigare fallit mellan stolarna.

Att arbeta i projektform verkar tillsynes vara den mest effektiva tillsynsformen. Samarbeten mellan olika sektorer, myndigheter och verksamhetsutövare är ett måste för att nå alla olika delar av en hållbar verksamhet. Ett samarbetsprojekt liknande Läkemedelsverkets ”Hårfärgskoll 2014” är ett alternativ men då med samarbetspartners som till exempel Naturvårdsverket, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten etc. Ett samarbetsprojekt skulle kunna leda till en rutinmall och informationskoncept som kan användas vid tillsyn på

frisörsalonger.

Dels för att dela ut information till salongerna men också för att utövande inspektör ska få den grundkunskap hen behöver innan tillsynsbesöket. I slutet handlar det om att verksamhetsutövare behöver ha tillräcklig kunskap för att kunna göra val som är mer hållbara. I Sveriges miljömåls beskrivning är det tydligt uttryckt att miljömålen sträcker sig över regions och lansgränser och att detta bör vara en självklarhet. Om en stor kommun eller stad inte aktivt arbetar med att stoppa miljöskadliga ämnen men en två närliggande gör det så kan jag tänka mig att det extremt omotiverade att i huvudtaget starta projekt som kan öka verksamhetsutövares kunskap. Spekulerar man vidare på vad kommunen skulle tjäna på mindre utsläpp bör det vara allra högsta grad viktigt att hålla en god vattenmiljö. Ifall reningsverken inte kan filtrera farliga ämnen kommer sjöarna mest troligt bli påverkad i det långa loppet och vi kommer definitivt inte nå miljömålen. Återigen handlar det om långsikt planering, idag vet vi inte vad som händer när dessa kemikalier blandas, och om vi ska följa försiktighetsprincipen så har vi i dagsläget redan misslyckats med att försöka förhindra att det blir en kemikaliesoppa i våra sjöar. Kunskapsbristen kan inte endast lösas genom informationsprojekt etc. utan behöver också förbättras genom att undervisa om detta i skolan. I detta fall gäller det särskilt gymnasieskolor och vuxenutbildningar med frisörinriktning. För att den kunskapen ska nå blivande frisörer behöver också lärarna ha kunskap, detta ansvar ligger snarast på yrkeslärarutbildningen och inte på att lärarna ska ta det egna ansvaret att få den kunskapen.

7. Slutsatser

I dagsläget saknas kunskap på kommunnivå om frisörbranschens miljöpåverkan, hur detta kan förbättras och hur tillsynen kan skapa förutsättningarna för att situationen ska bli bättre. Kommunens inspektörer efterfrågar mer intern kunskap och information att ge frisörerna för att förbättra detta. För att kommunen ska kunna förbättra detta behövs mer och tydligt myndighetsansvar från både Läkemedelsverket och Naturvårdsverket, ett ansvar som idag verkar brista. Möjligheterna att återinföra anmälningsskyldighet för frisörsalonger bör omgående ses över, det är ohållbart att inte ha kontroll på hur många verksamheter som hanterar avfall som har stor påverkan på miljön. Tillsynen kan aldrig leda till att salongerna når syftet med miljöbalken om kommunerna inte har just det som mål med tillsynen. Kontrollerna måste därför skärpas utifrån det faktum att kommunerna och ansvariga myndigheter aktivt ska arbeta

mot att nå de globala och svenska miljömålen att minska användning och utsläpp av farliga ämnen som kan skada miljön. Eftersom forskning på detta område idag är begränsat så behövs forskningsresurser för att styrka det som idag visar att hygienprodukter har stor miljöpåverkan. Detta kommer sedan kunna användas för att fastställa att verksamheter som arbetar med miljöskadliga produkter enligt måste ta ansvar för sina verksamhetsaktiviteter.

8. Referenser

8.1. Litteratur

Fredrik Hedlund. Cocktaileffekt gör kemikalier giftigare. Publicerad i Medicinsk Vetenskap nr 2. 2013

Kemisk-Tekniska leverantörförbundet, Broschyr ”Vägledning om frisörprodukter”

Karl Jansson. Miljö och hälsorisker på frisörsalonger. Halmstad Högskola.

Mattias Welander. Hårvårdsverksamheter ur ett miljö- och hälsoskyddsperspektiv, Mälardalens Högskola. 2009.

Emil Nämngren, Reningsmetoder för reducering av hårfärgningsämnen i avlopp från frisörsalonger, Stockholm Vatten. 2012

Henry Johansson, E. Zimerson. Tox-info handbok del 7, Hårfärgningsmedel. Lund. 1996

Garbiel Michanek, Charlotta Zetterberg. Den svenska miljörätten. 2012

Katarina Johansson, Den onda badankan, Stockholm, 2013

Gabriella M Johansson, Bo A G Jönsson, Anna Axmon, Christian H Lindh, Marie-Louise Lind, Mats Gustavsson, Karin Broberg, Anders Boman, Birgitta Meding, Carola Lidén, Maria Albin. Exposure of hairdressers to ortho- and meta-toluidine in hair dyes. 2014. Hämtat 2016-04-27

Thomas Karlsson, Martin Tondel, 2002 Frisörer lever farligt - Daglig exponering för kemiska substanser kan ge luftvägsbesvär. Tidningen Klinik och vetenskap. Nr 18. 2002.

Läkemedelsverket. ”Hårfärgskoll 2014” - Ett samverkansprojekt med kommunerna.

Läkemedelsverket. Miljöaspekter på kosmetika och hygieniska produkter. 2003

S. E. Tjus, Biociders spridning i miljön och deras hälso- och miljörisker, Naturvårdsverket, 2014

Kajsa Boll. Giftighet hos nio olika schampon för *Daphnia magna* - Skillnad mellan mjäll-, miljömärkta och vanliga schampon samt avgiftning med och utan aktivt slam. Institutionen för växt- och miljövetenskaper Göteborgs universitet. Januari 2011

Naturskyddsföreningen. Rapport Gifter i vårt hår. 2010

Läroplan för gymnasieskolan 2011, examensmål och gymnasie- gemensamma ämnen

Havs- och vattenmyndigheten. 2012-08-31. Båtbottentvättning av fritidsbåtar - Översyn av kommunernas varierande regler som rör fritidsbåtshamnar

Tidningen miljö & utveckling. Hämtad artikel 2016-06-12.

<http://miljo-utveckling.se/frisorer-blir-miljomedvetna/>

Naturvårdsverket. Operativ tillsyn. Handbok 2001:4. Stockholm. 2001

8.2. Webb-baserade källor

Tidningen Miljö iFokus, artikel Har du en miljöbov i håret? Hämtad

<http://miljo.ifokus.se/articles/4d714f93b9cb462239062a4b-har-du-en-miljobov-i-haret>
www.miljomal.se

U.S. National Library of Medicin, Methylisothiazolinone, CASRN: 2682-20-4

<http://toxnet.nlm.nih.gov/cgi-bin/sis/search2/f?./temp/~eMYUn6:3>

Kemisk-Tekniska leverantörförbundet, Broschyr ”Vägledning om frisörprodukter”

http://ktf.se/files/2012/10/Broschyr_KTF.pdf

T. Svensson. Målareförbundets tidning. Hämtad 2016-05-13

[http://www.malareforbundet.se/home/mf2/vp/AboutMF.nsf/\(LookUpIDWeb\)/24690DB9AE68253EC12579AA0046B4C8](http://www.malareforbundet.se/home/mf2/vp/AboutMF.nsf/(LookUpIDWeb)/24690DB9AE68253EC12579AA0046B4C8)

E. Vene Arbetarskydd. 2015. Hämtad 2016-05-13

http://www.arbetarskydd.se/nyheter/arbetsmiljoratt/direktiv_eu/article3902867.ece

Potent skin sensitizers in oxidative hair dye products on the Swedish market. K. Yazar, A.

Boman, C. Lidén. Institute of Environmental Medicine, Karolinska Institutet, Stockholm, Sweden. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19878241?dopt=AbstractPlus> 2010-04-13. Hämtad 2016-06-12

Läkemedelsverket

<https://lakemedelsverket.se/malgrupp/Allmanhet/Kosmetika-och-hygienprodukter/harfarg/> Hämtad 2016-04-25, senast ändrad 2013

<https://lakemedelsverket.se/malgrupp/Foretag/Kosmetika/Enheten-for-kosmetika-och-hygienprodukter/Tillsynsvagledning-for-kommuner/> Hämtad 2016-04-25

Svenska miljömålen 2012. <http://www.miljomal.se/Vem-gor-vad/>. Hämtat 2016-06-16

9. Bilagor

Bilaga 1. Sammanställning av tre frågor till Sveriges alla kommuner

Aktivitet	Ja	Nej	Totalt
Utför tillsyn	69	54	123
Planerar framtida tillsyn	6		
Anser att tillsynen bör vara mer omfattande	4		
Behöver mer resurser i form av personal	10		
Behöver mer resurser i form av information	1		
Vill ha mer information om kemikalier som kan påverka hälsa och miljö	1		
Utför tillsyn i 3-5 års intervaller	17		
Kontrollerar förbjudna ämnen	19		
Kontrollerar avfallshantering	25		
Kontrollerar kemikaliehantering	20		
Kontrollerar lokalen och hygien	28		
Kontrollerar egenkontroll	7		
Informerar om farliga ämnen	10		
Informerar om vikten av rutiner på verksamheterna	6		
Delar ut information	8		
Blir positivt bemötta	24		
Blir negativt bemötta	3		
Har skrivna rutiner/checklistor vid tillsyn	11		
Har/ haft projekt som rör branschen	22		
Upplever att frisörer behöver kunskap om kemikaliers påverkan på hälsa och miljö	27		

Bilaga 2. Frågor till utvalda kommuner

1. Om du kunde påverka kunskapen hos frisörerna...

- Så skulle kunskap mer om kemikaliehantering vara angeläget (69%)
- Så skulle kunskap om avfallshantering vara angeläget (31%)
- Så skulle kunskap om hur lokalen påverkar dem vara angeläget(24,1%)
- Så skulle kunskap om farliga ämnen vara angeläget (72,4%)
- Så skulle kunskap om egenkontroll vara angeläget (72,4%)

2. Vad skulle kunna göra ditt arbete lättare vid tillsyn?

- Mer förkunskap (20,7%)
- Information att ge frisörerna (65,5%)
- Att frisörerna utför en bra egenkontroll (44,8%)
- Tydliga rutiner på hur tillsynen ska gå till och vad som ska dokumenteras (37,9%)
- Annat (3,4%)
- Övrigt (17,2%)

3. Skulle du uppskatta att ...

- Sammarbeta med andra kommuner för att ta fram underlag till rutiner (62,1%)
- Ta del av organisationers undersökningar om tillsyn (27,6%)
- Ta del av organisationers undersökningar om frisörbranschens miljöpåverkan (62%)
- Övrigt (6,9%)

4. Om du fick arbeta med redan framtagna rutiner - skulle du då vilja att dessa rutiner fokuserade på inspektion av:

- Avfall (44,8%)
- Avlopp (31%)
- Luftkvalitet (24,1%)
- Säkerhet (24,1%)
- Förbjudna ämnen (72,4%)
- Hygien (69%)
- Miljöpåverkan (65,5%)
- Övrigt.. (6,9%)

5. Av följande, vad tror du kan öka kunskapen hos frisörerna om miljö och hälsopåverkan

- Information från kommunerna om egenkontroll (37,9%)
- Information från kommunerna om tillsynsprocedurer (20,7%)
- Att kommunen mer regelbundet utförde tillsyn (48,3%)
- Ökad kunskaps nivå redan på frisörskolorna (89,7%)
- Ifall salongerna blev anmälningspliktiga (24,1%)
- Om verksamheter straffades för inkorrekt märkta produkter/produkter som innehåller förbjudna ämnen (13,8%)
- Övrigt (10,3%)

6. Skulle du önska att er kommun var med liknande projekt som Hårfärg 2013?

- Ja (69%)
- Nej (3,4%)
- Vi har redan varit med (31%)
- Det finns inget behov av sådant projekt (3,4 %, 1 person)
- Övrigt (6,9%)

7. Tror du att er tillsyn kan leda till...

- En bättre arbetsmiljö (37,9%)
- En mer hållbar verksamhetsutövning (55,2%)
- Mindre miljöfarliga ämnen i branschen (72,4%)
- Nej som tillsynen ser ut idag kan den inte det (3,4%)
- Nej

Om du kunde förändra något i ditt arbete för att skapa en bättre yttre miljö/hållbar framtid vad skulle det vara?

- Övrigt, egna texter

Bilaga 3. Frågor till frisörer

1. Visste du att förordning (1998:901)

om verksamhetsutövares egenkontroll kräver att du utför egenkontroll?

- Ja (68,8%)
- Nej (31,3%)

2. Om du svarade Ja på någon av ovanstående: Hur har du hört talas om detta?

- Genom facket (25%)
- Genom egna undersökningar/eget intresse (31,3%)
- Genom kommunens tillsynsman (12,5%)
- Övrigt (31,3%)

3. I din egenkontroll - har du något av följande?

- En förteckning över vem eller vilka som är ansvariga för verksamheten eller verksamhetens olika delar. (25%)
- Rutiner för rengöring och städning. (75%)
- Rutiner för rengöring och eventuell smittrening av redskap och instrument. (37,5%)
- Rutiner för underhåll av inredning och utrustning. (37,5%)
- Rutiner för riskbedömning av hur patienter med sår och andra hudåkommor (t ex eksem) ska behandlas. (18,8%)
- En förteckning på de kemikalier som används. (12,5%)
- Rutin på hur avfall hanteras (43,8%)
- Rutin på hur ni ska undvika farliga ämnen (43,8%)
- Jag har inget av ovanstående (18,8%)

4. Har du hört talas om någon av följande paragrafer i Miljöbalkens andra kapitel:

- 1 § VU har omvänd bevisbörda. (4 st Ja)
- 2 § VU ska ha kunskap om sin verksamhet

(8 st Ja) och hur den påverkar människans hälsa eller miljön.

- 3 § VU skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsåtgärder som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. (9 st Ja)

- 4 § VU skall undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. (6 st Ja)

- 5 § VU skall hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheterna till återanvändning och återvinning. I första hand skall förnybara energikällor användas. (4 st Ja)

5. Under din utbildning till frisör, fick du då någon kunskap om kemikaliers påverkan på människor?

- Ja (37,5%)
- Nej (31,3%)
- Jag kommer inte ihåg (31,3%)

6. Under din utbildning till frisör, fick du då någon kunskap om kemikaliers påverkan på miljön?

- Ja (43,8%)
- Nej (50%)
- Jag kommer inte ihåg (6,3%)

7. Tycker du att det finns nog med information till frisörer om: skadliga ämnen, arbetsmiljö, naturpåverkan, hållbar utveckling och avfallshantering

- Ja det finns mycket information (12,5%)
- Ja, det finns nog med information (0%)
- Jag vet inte (18,8%)
- Nej det finns ingen information (43,8%)
- Det är svårt att hitta (31,3%)
- Övrigt (6,3%)

8. Skulle du vilja ha mer information om ovanstående ämnen för att kunna arbeta mer hållbart ?

- Ja (87,5%)
- Nej (12,5%)
- Jag har nog med kunskap

9. Tillsyn från kommunen är....

- Informativt (37,5%)
- Onödigt (25%)
- Behövligt för verksamheter (43,8%)

10. Tycker du att priset för tillsyn är

- Vård det den kostar (25%)
- För dyr (25%)
- Kunde gett mer för pengarna (18,8%)
- Övrigt (31,3% De vet inte hur mycket det kostar)

11. Vid tillsyn vill du...

- Att det ska gå så snabbt som möjligt (18,8%)
- Få information om hur jag ska jobba på bästa sätt (68,8%)
- Bli informerad om konsekvenserna om jag inte följer lagstiftning (6,3%)
- Att vi har en god relation och samtala om tillsynen (37,5%)

12. Om kommunen utförde ett projekt där miljöfarliga ämnen i frisörbranschen var i fokus...

- Så är jag gärna med (62,5%)
- Jag vill inte vara med i ett sådant projekt (37,5%)

13. Om du svarade "så är jag gärna med", vad tror du att ett sådant projekt kan leda till?

- Att det används mindre skadliga produkter (50%)
- Att miljöpåverkan blir mindre (62,5%)
- Att kunderna blir bättre informerad (18,8%)
- Att bättre produkter kommer ut på marknaden (31,3%)
- Att kunskapsnivån ökar (37,5%)
- Övrigt (12,5%)

14. Om du kunde förändra något i ditt arbetet för att skapa en bättre yttre miljö/hållbar framtid vad skulle det vara?

Öppet svarsalternativ (4 svar):

- Bättre arbetsredskap, bättre produkter
- Bättre skydd för frisörer mot kemikalier
- Mindre slöseri med material och text engångsartiklar
- Alla gifter man spolar ut i vattnet skulle man vilja göra något åt

